

Elektronické uzavírání smluv – 2. část

Daniel Marian, Jakub Adámek

Úvod

V minulém díle článku jsme stručně seznámili s různými druhy elektronických podpisů a problematikou uzavírání smluv s jejich využitím. Zároveň jsme zmínili některé zatím nevyřešené interpretační otázky a rozebrali jsme dosavadní soudní praxi v této oblasti. V 2. díle se zaměříme na navazující témata: (i) problematiku elektronického uzavírání smluv bez využití elektronických podpisů a (ii) specifika elektronické komunikace se subjekty veřejné správy.

Jiné způsoby el. uzavírání smluv (bez využití el. podpisů)

Kromě el. podpisů existují i jiné technické prostředky umožňující zachycení obsahu smlouvy a určení jednatelovy osoby (tj. i jiné způsoby pro to, aby smlouva byla považována za uzavřenou v písemné formě, i když byla uzavřena elektronicky) [1].

Zachycení obsahu elektronicky uzavírané smlouvy nebude zpravidla činit praktické problémy. Obsah smlouvy může být zachycen např. v el. souboru, na internetových stránkách nebo v mobilní aplikaci. Velmi často bude obsah smlouvy určen též s pomocí odkazu na elektronicky zveřejněné obchodní podmínky.

Složitější může být naopak otázka určení elektronicky jednatelovy osoby. Bez podpůrných el. nástrojů totiž nejde jednoduše ověřit, jaká konkrétní osoba v dané situaci elektronicky jedná (resp. mohou panovat pochybnosti, zda např. s počítačem či mobilním telefonem pracoval v daném okamžiku jeho vlastník, nebo někdo jiný). Níže proto popisujeme několik způsobů používaných pro určení jednatelovy osoby:

a) **Elektronická identifikace osob a bankovní identita.** Jednou z možností pro ověření identity jednatelovy osoby je využití kvalifikovaných systémů el. identifikace [2]. Jejich fungování lze zjednodušeně popsat tak, že pomocí určitých el. nástrojů (např. el. certifikátu, mobilní aplikace, uživatelského jména a hesla) správce systému ověří, že aktuálně jedná konkrétní osoba (provede tedy tzv. autentizaci). Na základě tohoto ověření provedeného správcem systému pak jiné subjekty mohou spoléhat na takové ověření identity jednatelovy osoby a samy již identitu neověřují.

Kvalifikovaných systémů pro el. identifikaci je celá řada, přičemž seznam udělených akreditací pro správu těchto systémů vede online Ministerstvo vnitra [3]. V této souvislosti je nezbytné zmínit zejména projekt českých bank [4] s názvem „bankovní identita“ nebo Bank ID.

Bankovní identita je metodou el. ověření identity, která navazuje na již zřízené bankovní systémy (tj. na el. bankovníctví daných bank). V zásadě platí, že každý uživatel s přístupem do el. bankovníctví banky zapojené do tohoto projektu se může se svou bankou dohodnout na využívání bankovní identity [5]. Banka pak jiným subjektům potvrzuje, že v dané věci el. jedná konkrétní osoba, která je jejím klientem. Praktické využití má bankovní identita jak ve veřejné sféře (např. pro účely přihlašování do datové schránky či portálů veřejné správy), tak v soukromé sféře (např. pro přihlašování do e-shopů).

b) **Datové schránky.** Zákon o el. úkonech [6] zavedl pravidlo, že právní jednání učiněné prostřednictvím datové schránky má stejné účinky jako úkon učiněný písemně a podepsaný držitelem datové schránky [7]. Přihlášení do datové schránky lze

tedy zpravidla považovat za jednu z forem ověření identity jejího držitele. Máme tedy za to, že návrh na uzavření smlouvy, jakož i akceptaci nabídky na uzavření smlouvy lze činit formou datové zprávy [8], ledaže by druhá smluvní strana možnost uzavření smlouvy tímto způsobem výslovně vyloučila. V případě uzavírání smlouvy prostřednictvím datových zpráv není vyžadován el. podpis doručovaného dokumentu [9]. Vzhledem k podstatnému rozšíření okruhu subjektů, které mají povinně zřízenou datovou schránku [10], může být tento způsob ověřování identity a uzavírání smluv poměrně praktický zejména při jednání s živnostníky a jinými OSVČ.

- c) **Veřejnoprávní ověření identity.** Další formy el. identifikace jsou provozovány státem a používány pro komunikaci se státní správou. Jedná se o tzv. eObčanku (tj. občanský průkaz s aktivovaným kontaktním el. čipem vydaný po 1. 7. 2018), NIA ID a Mobilní klíč eGovernmentu [11]. Např. s využitím nástroje NIA ID se podávaly žádosti o podporu v období covid-19, jakou byl třeba podpůrný program COVID Nájemné.
- d) **Jiné způsoby ověření.** V praxi se můžeme setkat s celou řadou dalších způsobů ověření, které využívají soukromé společnosti. Může se jednat např. o kombinaci ověření identity v rámci registrace do uživatelského prostředí určitého e-shopu či mobilní aplikace (např. prostřednictvím poskytnutí kopií průkazů totožnosti) a následného ověřování identity při uzavírání konkrétní smlouvy (např. prostřednictvím přihlašovacího jména a hesla či prostřednictvím fotky). Průkaznost takového ověření se bude vždy posuzovat individuálně v návaznosti na obchodní podmínky dané společnosti a prostředky zvolené pro takové ověření identity. V případě soudního sporu tak zpravidla bude na daných soukromých společnostech, aby prokázaly, že skutečně uzavřely smlouvu s osobou, o které to tvrdí.

Specifika elektronické komunikace a uzavírání smluv s veřejnoprávními subjekty

Dosud jsme v tomto i předchozím dílu našeho článku popisovali obecná pravidla týkající se el. právního jednání. V případě el. komunikace či el. uzavírání smluv s veřejnoprávními subjekty však existují ještě speciální pravidla, která je potřeba mít na paměti. Níže uvádíme výběr několika z nich:

- a) **Smlouvy, u nichž je jednou ze stran veřejnoprávní subjekt.** Veřejnoprávní subjekt (např. stát, kraj či obec) je oprávněn elektronicky podepsat smlouvu pouze kvalifikovaným el. podpisem (tj. „nejsilnější“ formou el. podpisu) [12]. Vedle kvalifikovaného el. podpisu je veřejnoprávní subjekt povinen opatřit smlouvu rovněž kvalifikovaným el. časovým razítkem [13]. Kvalifikované el. časové razítko spojuje el. data (např. el. vyhotovení smlouvy) s určitým okamžikem. Tato razítka tedy prokazují, že el. smlouva existovala v okamžiku jejího opatření el. razítkem (čímž se zamezuje případné dodatečné změně el. dat či antedatování el. smluv) [14]. Obdobně jako kvalifikované el. podpisy mají i kvalifikovaná el. časová razítka přeshraniční účinky (tzn. jsou uznávána v ostatních členských státech EU) [15]. Na trhu dostupná kvalifikovaná el. časová razítka navíc mají tu výhodu, že prodlužují dobu platnosti el. podpisu.
- b) **Použití el. podpisů při jednání s orgány veřejné správy.** Činili soukromoprávní subjekt právní jednání vůči veřejnopráv-

- nímu subjektu (orgánu veřejné moci) [16], je potřeba, aby pro takové právní jednání použil uznávaný el. podpis [17]. Jinými slovy, posíláme-li veřejnoprávnímu orgánu třeba e-mail a chceme-li, aby takový e-mail měl účinky právního jednání (např. účinky procesního podání ve správním řízení), je nutné použít buď zaručený el. podpis založený na kvalifikovaném certifikátu pro el. podpisy, nebo kvalifikovaný el. podpis [18]. Alternativně lze použít pro takové právní jednání datovou schránku, čímž problém el. podepisování odpadá (viz výše).
- c) **Ověření elektronických podpisů.** V případě některých dokumentů a smluv je českým právem vyžadováno, že musí být podepsány úředně ověřeným podpisem (např. to platí pro kupní smlouvy na nemovitosti, které se předkládají katastrálnímu úřadu společně s návrhem na vklad do katastru nemovitosti). Ověřit lze přitom také el. podpis [19]. V takovém případě se ověřovací doložka vyhotoví elektronicky a opatří se kvalifikovaným el. podpisem ověřujícího, přičemž s el. podepsaným dokumentem se spojí tak, aby nedošlo k porušení integrity dokumentu, na němž je el. podpis ověřován [20]. Aktuálně je možné ověřovat podpisy pouze na el. podepsaných dokumentech ve formátu PDF [21].
- d) **Elektronická komunikace s finanční správou.** Vybraná formulářová podání (např. daňové přiznání) musí subjekty, kterým byla datová schránka zřízena ze zákona, zaslat finančnímu úřadu pouze elektronicky, a to prostřednictvím datové schránky, není-li výslovně stanoveno jinak [22]. Nedodržení předepsané el. formy může být ze strany finančního úřadu sankcionováno pokutou [23].
- e) **Elektronická komunikace s insolvenčními soudy.** Subjekty, kterým byla zřízena datová schránka ze zákona, mají povinnost činit svá podání v el. podobě také v insolvenčním řízení, a to (i) buď do datové schránky soudu, nebo (ii) dokumenty podepsanými uznávaným el. podpisem [24]. Nedodržení předepsané formy pro el. komunikaci může vést k tomu, že se k danému podání nebude v rámci insolvenčního řízení přihlížet [25].
- f) **Přístup do portálů veřejné správy.** Jak již bylo zmíněno výše, některé způsoby el. identifikace (např. bankovní identitu či NIA ID) lze použít pro přístup do el. portálů veřejné správy či samosprávy. Jedná se např. o Portál občana, ePortál České správy sociálního zabezpečení, daňový portál vypracovaný finanční správou, portál AIS Ministerstva průmyslu a obchodu či portály jednotlivých krajů a obcí [26]. Prostřednictvím těchto portálů lze získávat od příslušných orgánů určité informace a činit vybraná podání a žádosti. To může být užitečné zejména pro subjekty, které nemají zřízenou datovou schránku.

Závěr

Obecně lze konstatovat, že český právní řád v současné době již nabízí celou řadu možností pro el. právní jednání a pro tzv. eGovernment. Nejedná se přitom jen o akceptaci el. podpisů. Právní řád přiznává právní účinky i celé řadě jiných el. způsobů jednání, pokud je dostatečně zachycen jejich obsah a je dostatečně určena jednající osoba. V případě el. komunikace či el. právního jednání s veřejnoprávními orgány (zejména pak s veřejnou správou) je však potřeba navíc vždy zohlednit ještě speciální právní pravidla, která se k takovému el. jednání vztahují.

Literatura

1. Viz § 562 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
2. Viz § 2 zákona č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů. Vedle tohoto zákona lze zmínit i související změnový zákon č. 298/2016 Sb.

- a zákon 250/2017 Sb., o elektronické identifikaci, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o službách pro el. transakce“).
3. Seznam udělených akreditací je dostupný online na webové adrese: www.mvcr.cz/clanek/seznam-udelenych-akreditaci-pro-spravu-kvalifikovaneho-systemu-elektronicke-identifikace.aspx
 4. Seznam zapojených bank je dostupný online na webové adrese: www.bankid.cz/#banky
 5. Využití však může být zpoplatněno či omezeno podmínkami dané banky.
 6. Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o el. úkonech“).
 7. Viz § 18 odst. 2 zákona o el. úkonech.
 8. Uvedený názor opíráme mimo jiné o § 2 odst. 1, § 18a a § 19 odst. 1 zákona o el. úkonech.
 9. Viz Janoušek, M. Komentář k § 562. In: Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 2292 s. 1801: „Nevyžaduje se, aby právní jednání učiněné v elektronické podobě, které splňuje požadavky § 562 odst. 1, bylo podepsáno (samozřejmě za předpokladu, že jsou splněny obě podmínky, tj. především lze identifikovat jednajícího). Tím spíše se nevyžaduje právní jednání opatřené zaručeným elektronickým podpisem (čl. 3 odst. 11 eIDAS), kvalifikovaným elektronickým podpisem (čl. 3 odst. 12 eIDAS) nebo učiněné prostřednictvím datové schránky. [...] Ostatně pokud by občanský zákoník pro zachování písemné formy při elektronických právních jednáních vyžadoval podpis jednajícího (jednajícího), byla by komentovaná právní úprava nadbytečná (Beran In: Petrov, Výtisk, Beran a kol. 2019 s. 623), a to vzhledem k § 561 odst. 1 ve spojení s § 3026 odst. 1, který staví naroveň listinu a jiné písemnosti bez ohledu na jejich podobu (tedy i elektronické písemnosti).“
 10. Srov. § 4 zákona o el. úkonech ve znění novely č. 471/2022 Sb.
 11. V podrobnostech viz: <https://info.identitaobcana.cz/Kvalifikovani-Spravci.aspx>
 12. Viz § 5 písm. a) zákona o službách pro el. transakce.
 13. Viz § 11 odst. 1 zákona o službách pro el. transakce.
 14. Viz čl. 3 body 33) a 34) ve spojení s čl. 42 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice 1999/93/ES (dále jen „nařízení eIDAS“).
 15. Viz čl. 25 odst. 3 a čl. 41 odst. 3 nařízení eIDAS.
 16. Popř. jiné osobě v souvislosti s výkonem její veřejnoprávní působnosti.
 17. Viz § 6 odst. 1 zákona o službách pro el. transakce.
 18. Podrobnosti k jednotlivým druhům el. podpisů byly uvedeny v předchozím dílu článku.
 19. Srov. § 74a zákona č. 358/1992 Sb., notářský řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“).
 20. Viz § 74a odst. 1 notářského řádu.
 21. Srov. § 2 odst. 1 nařízení vlády č. 317/2021, o postupu notáře při legalizaci elektronického podpisu.
 22. V podrobnostech viz § 72 zákona č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „DŘ“) a pokyn Generálního finančního ředitelství č. GFR – D – 48 dostupný na: www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-placeni-dani/Pokyn_GFR_D_48_FIN.PDF
 23. Srov. § 247a odst. 2 a 4 DŘ.
 24. Srov. § 80a zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „InsZ“).
 25. U některých druhů podání insolvenční soud nejprve určí lhůtu k nápravě a teprve po jejím marném uplynutí se k podání nepřihlíží (srov. § 80a InsZ ve spojení s § 43 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád). Existují však podání, u nichž nedodržení el. formy automaticky vede k tomu, že se k nim nepřihlíží (srov. § 18, § 50 a § 97 odst. 4 InsZ).
 26. V podrobnostech viz: <https://info.identitaobcana.cz/sep/>

1. část článku vyšla v časopise Sovak č. 2/2023.

JUDr. Daniel Marian, LL.M., Mgr. Jakub Adámek
Advokáti v act Řanda Havel Legal advokátní kancelář s. r. o.; názory autorů nemusí zcela odpovídat názorům uvedené advokátní kanceláře.